

Doktori disszertáció tézisei

Hunyadi Zsuzsanna

**ZONGORAISKOLÁK TANTÁRGY-PEDAGÓGIAI
ÖSSZEHAISONLÍTÓ ELEMZÉSE - KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A
ZENEI KÉPESSÉGEK FEJLESZTÉSÉRE**

Eszterházy Károly Egyetem Neveléstudományi Doktori Iskola

Témavezető: Dr. habil. Duffek Mihály

Prof. Dr. Pukánszky Béla

Eger

2017

1. A témaválasztás indoklása

Az első két-három év a hangszer tanulásban nagyjelentőségű a zenével való találkozás szempontjából. Meghatározó lehet egy életre, hogy ez idő alatt milyen módon tanul a gyermek, milyen célokat tűz ki a tanár. Az első évek munkáját az úgynevezett zongoraiskolák segítik. A zongoratanulás általánossá válásával a zongorázás nemcsak a zeneileg tehetséges gyermekek fontos tevékenysége, hanem az átlagos zenei képességű gyermekek számára is a zenével való ismerkedés lehetősége. Ilyen értelemben nagy tömegeket érint - gyermekeket, zongoratanárokat, szülőket –, hogy milyen a zongoraoktatás módszere, segédanyaga, például milyen a zongoraiskola. Ezért nagyfontosságú a zongoraiskolákat részletes elemzésnek alávetni, fejlesztési módszereik különbségeit feltárni.

2. A téma szakirodalmának összefoglalása

A zongoraiskola szerepének és történetének összefoglalásában Szávai (1976), Veszprémi (1976) illetve Szabolcsi és Tóth (1965) munkáira támaszkodtunk alapvetően. A témához kapcsolódó irodalom még Duffek (2015) illetve Pukánszky (1978) munkája. A képességfejlesztés, készségfejlesztés fogalmának meghatározásában Zakárné Horváth Ida (2003) meghatározásait tekintettük irányadónak, valamint a Nagy Sándor szerkesztette Pedagógiai lexikon (1977) szócikkeit. A zongoraiskola-elemzés zenetörténeti vonatkozásait Vikárius László (2015) tanulmányának alapján készítettük. A modern zongoraiskola ismérveit Czövek Erna (1963) elképzeléseinek leírásával világítottuk meg, ezen túlmenően jelen kutatás szempontjait a Zongoratanterv (2011) alapján fogalmaztuk meg. Az alkotó készség/képesség fejlesztésének különböző területeit bemutató fejezetben az alkotásra ösztönzés jelentőségével kapcsolatban Bali (2013), Kratus (1991), Philipp (1984), Gát (1964), a Nemzetközi Jazz Tábor zenepedagógiai műhelye (1986), Márkus (2001) tanulmányai kerültek hivatkozásra. Ugyanebben a fejezetben az improvizáció szintjeinek meghatározásához Taylor (1960, idézi Gyarmathy 2011), Kratus (1991) definíciói, a hangszeres improvizáció szintjeinek leírásához Kratus (1991) tanulmánya szolgáltatták az alapot. A rögtönzés és komponálás feladatait Gonda (1996), Cornick (1999), Bali (2013), Tusa (1989) kiadványai segítségével elemeztük. A kreativitásra alapozó zenetanítás céljait Kratus (1990) tanulmányát idézve összegeztük. A kreatív zenei

nevelés beépülésére a nevelési programba kiváló mintaként szerepel a *Québec Education Program* (2017). Az improvizációs zongoratanulás kiemelkedő példáját szolgáltatja *Cziffra György* élete és munkássága (1983). A zenealkotás és a zeneértelmezés/értékelés kapcsolatának kifejtésére *Cabedo-Mas és Díaz-Gómez* (2013), *Hargreaves, Marshall és North* (2003), valamint *Major* (2008) cikkei nyomán került sor.

3. A kutatás bemutatása

Jelen kutatás tárgya a zongoraiskolák tanulmányozása, módszereik, a készségek, képességek fejlesztését célzó gyakorlataik összehasonlítása, az esetleges különbségek vizsgálata, ilyen értelemben a dokumentumelemzés. A kutatás azt is vizsgálja, hogy a zongoraiskolákban kimutatott módszerek milyen összefüggésben vannak az oktatási gyakorlattal, tehát feltáró jellegű is.

A kutatás célja

A kutatás egyfelől törekszik a zongoraiskolák elemzési szempontrendszerének kidolgozására, másfelől e szempontrendszer segítségével módszertani különbségeket igyekszik kimutatni a kezdőtanítás készség/képességfejlesztésében releváns zongoraiskolák vizsgálata során. A dolgozat további célja feltárni, hogy a zongoratanárok milyen eszközöket tartanak fontosnak az első évek sikeres tanulásának elősegítéséhez; valamint azt, hogy bizonyos módszertani eljárásokat alkalmaznak-e az oktatási gyakorlatukban. A vizsgálat eredményeként rendelkezésre áll egy, a zongoraiskolák készség/képességfejlesztésére vonatkozó szempontrendszer, amely használható további kiadványok értékeléséhez is. Határozott szándék, hogy a kutatás eredményei alkalmazhatók és hasznosíthatók legyenek a zongoraoktatás napi gyakorlatában, elősegítsék az eddiginél tudatosabb kottaválasztást és használatot, valamint a módszerek közötti választás lehetőségét kínálják a tanítvány egyéni képességeihez való alkalmazkodás esélyét növelve.

A kutatás szempontjai

Az előzetes tanulmányozás során tizenegy készség/képesség-területet határoltunk el, melyek jellemzik és lefedik a kezdő zongoratanítás és a hozzákapcsolódó kezdeti zenetanulás folyamatát. Ezek alapján a kutatás elemzési szempontjai a következők:

1. Hangok egymás utáni sorrendje, kezdeti lépések egymásra építése
2. A hangszeren való tájékozódás készsége
3. A ritmikai készség
4. A technikai készségek
5. A kottaolvasási készség
6. Az előadói készség/képesség
7. Alkotó készség/képesség
8. A zene mondanivalójának, a hangzás értelmezésének készsége/képessége
9. Az együttműködés/együtt-játék készsége/képessége,
10. Az önálló munkára való képesség
11. Transzponálás készsége

A tizenegy elemzési szempontot megfeleltettük a zeneiskolai tanterv zongora előképző 1., 2. és az alapfokú 1., 2. évfolyam fejlesztési feladatainak.

A kutatás hipotézisei

A kutatás hipotézisei a tizenegy elemzési szempontra vonatkoznak. Feltételeztük, hogy a készségfejlesztés vizsgálata, a módszertani elemzés kimutatja az egyes zongoraiskolák közötti különbséget minden egyes szempont tekintetében.

Az alkotókészség/képesség fejlesztésének szerepe, jelentősége

A kutatás kiemelten foglalkozik az alkotó készség/képesség fejlesztésével mint a jelenkori zeneoktatás aktuális problémájával. A dolgozat céljai között szerepel, hogy feltárja az alkotókészség/képesség fejlesztésének fontosságát és lehetőségeit az alapfokú hangszeres oktatás számára. Ennek érdekében a dolgozat elméleti része foglalkozik a zenealkotásról szóló szakirodalom eredményeivel, értekezik beépítésének lehetőségeiről a zenei nevelés egészébe, valamint érinti annak a zeneértelmezés/zeneértéssel újonnan feltárt szoros kapcsolatát. A gyakorlati pedagógiai munka számára bemutatja, elemzi a témával

foglalkozó zenepedagógiai kiadványokat.

4. Az összehasonlító elemzés eredményei

Az összehasonlító elemzés számára kiválasztott zongoraiskolák:

1. Apagyi Mária: *Zongoráalom Kreatív zongoratanulás I-II.* Felelős kiadó Garamvölgyi Attila 2008
2. Aszalós Tünde: *A zongorázó gyermek /kezdők zongoraiskolája/ I-II.* Aszalós Tünde 1992
3. Czövek Erna: *Zongoraiskola 1.* Szerkesztésben közreműködött: Dobszay László, EMB 1966
4. Hunyadi Zsuzsanna: *A zeneértés alapjai - Zongoraiskola I-II.* Aposztróf Kiadó 2010-11
5. Papp Lajos: *Zongora ABC I-II.* EMB1995
6. *Zongoraiskola 1. kezdőknek* (Szerkesztők: Fantóné, Hernádiné, Komjáthy, Máthéné, Inselt Katalin) EMB 1966 - az elemzésben Komjáthy-zongoraiskola néven szerepel.

A zongoraiskolák összehasonlító elemzése mind a tizenegy elemzési szempont tekintetében releváns különbségeket mutatott ki.

A módszertani eltérések további értelmezéséhez érdemesnek tartottuk azokat a zongoratanárok véleményével szembesíteni, ily módon vizsgálni, hogy a mai magyar zeneiskolai zongoratanításban hogyan jelennek meg ezek a problémák, a zenetanárok hogyan vélekednek az egyes módszerek fontosságáról a gyakorlat fényében.

5. Az empirikus kutatás

A leginkább célra vezető kutatási mód a fenti eredmények vonatkozásában a zongoratanárok véleményének vizsgálata az egyes kérdésekben. A tapasztalatok szerint a legtöbb adatközlőt kérdőíves adatgyűjtéssel lehet elérni, tehát a mai zeneiskolai gyakorlatról szóló információhoz jutás érdekében a zeneiskolai zongoratanárok számára kérdőívet állítottunk össze. A kérdőíven keresztül olyan témákat érintettünk, melyek jelentősek és problematikusak a mai zongoratanításban.

A kérdőív kialakítása

A kérdőív kérdései az elemzések során feltárt módszertani különbségekre épülnek. Minden elemzési szempont képviselteti magát a kérdések témáiban. Harminc kérdés foglalkozik a módszertani problémákkal. A kitöltők 7 fokozatú Likert-skálán jelölték, hogy mennyire tartják fontosnak a kérdésben szereplő módszert (1-7; nem fontos-nagyon fontos). A harminc módszerrel kapcsolatos kérdésen kívül egy kérdés a szakmai gyakorlat idejére vonatkozik, egy további kérdés pedig a tanár által használt zongoraiskolák bejelölését kéri. Több demográfiai kérdést nem tartottunk indokoltnak, mert a zenetanítás egységes tanterv alapján folyik országszerte a zeneiskolákban, több évtizede a bevett gyakorlat általánosan jellemző, például településtől független.

6. A kérdőíves kutatás eredményei

A kérdőív kinyomtatva is elkészült illetve online kérdőívszerkesztő és -terjesztő portálon keresztül felkerült a világhálóra is 2017. március 21-én, a kitöltés lezárására 2017. április 20-án került sor. A kérdőív alapvetően a magyarországi zeneiskolák zongoratanárai számára készült. 64 zeneiskola igazgatója kapta meg e-mail-ben a felkérést, hogy a zongora tanszak tanárai számára továbbítsa a kérdőívet (a kérdőív internetes linkjét, illetve fájl-formátumát is). A Zeneiskolák Szövetségének elnöke szintén internetes portálon tette közzé a kérdőívet, és kérte a kollégákat a kitöltésére. Összesen 108 kitöltés érkezett, ebből 10 papíralapon a budapesti XIII. illetve V. kerületi zeneiskolából, a többi online kitöltéssel. A 108 fős minta elégséges ahhoz, hogy reprezentálja az alapfokon tanító zongoratanárok véleményét, figyelembe véve a vizsgált sokaság jellemzőit, homogenitását. Az eredmények statisztikai elemzése SPSS-programmal valósult meg.

A kérdőíves kutatás eredményei

A kérdőíves kutatás figyelemre méltó eredményeket mutatott ki, releváns különbségeket a felvetett módszertani elvek, eszközök fontosságának tanárok általi megítélésében.

7. Összegzés, javaslatok

Új tudományos eredmények

A kutatás révén ismertté váltak a magyar zeneiskolai oktatásban dolgozó zongoratanárok nézetei a zongoraiskolákról, módszereikről. A kutatás révén igazolást nyert az a feltételezés, hogy a zongoraiskolákban alkalmazott készségfejlesztő módszerek között releváns különbségek mutathatók ki. A kutatás eredményeként rendelkezésre áll egy elemzési szempontrendszer, amely alkalmas arra, hogy segítségével a zongoraiskolákban alkalmazott módszereket vizsgáljuk, összehasonlítsuk.

A kutatás pedagógiai implikációi, az eredmények felhasználhatósága

A kutatásunk eredményeként könyvelhető el, hogy a feltárt módszertani különbségek, a zongoraiskolák jellemzőinek mélyre ható vizsgálata segítséget nyújthat a zongoratanároknak a tudatosabb kottaválasztáshoz, anyagválasztáshoz. Eme tudatosság birtokában az egyes növendék fejlesztéséhez is könnyebben tudnak anyagot találni, rugalmasabban taníthatnak. A zenealkotásnak a zenetanításban betöltött/betöltendő szerepét az ezzel foglalkozó külföldi és hazánkban zajló kutatási eredményeknek, irányzatoknak a dolgozatban való bemutatása révén világosabban látják, és ily módon dönthetnek arról, mennyire alkalmazzák azt saját tanításukban.

Összegzés

Az értekezés célkitűzései között szerepelt, hogy a zongoraiskolákban lévő készségfejlesztő módszereket feltárja, ehhez kapcsolódva a leginkább érintettek - a zongoratanárok - véleményét és nézeteit ismertük meg egy feltáró jellegű kutatással. Az értekezés célkitűzései között szerepelt még, hogy a gyermekek zenealkotásával foglalkozó külföldi és hazánkban zajló kutatási eredményeket bemutassa, és a zeneoktatás számára értelmezze és felhasználhatóvá tegye. A kutatás lehetővé tette egy olyan elemzési szempontsor megalkotását, amelyet a zongoraiskolákról való szakmai diskurzusban és további kutatásokban kiindulásként lehet használni. A kutatás hozzájárult a zongoratanári gondolkodásmód és nézetek megismeréséhez. A kutatás részben vagy egészben igazolta előzetes feltevéseinket és sok hasznos elméleti és gyakorlati megfontolás megismerésére és rendszerezésére adott lehetőséget. A kutatás részben feltárta azokat a tényezőket, amelyek a zenealkotás és a modern zene szerepét befolyásolják a zeneoktatásban. Ugyanakkor a

kutatási eredmények alapján megfogalmazódtak azok a szempontok, amelyek kiindulópontként szolgálhatnak a napi pedagógiai gyakorlat számára.

A kutatások további menete

A kutatások további menete gyümölcsöző lehet elméleti síkon a zenealkotásnak az elméleti zeneoktatás és a hangszeres készségfejlesztés között betöltött/betöltendő híd-szerepét vizsgálva.

A gyakorlati kutatások perspektivikusnak ígérkeznek az zenealkotási feladatoknak a modern zene irányában való kidolgozására, könnyű kis darabokat tartalmazó gyűjtemények összeállítására, melyek a modern zene hangzásvilágát az improvizációs készségfejlesztéssel ötvözik.

A tézisfüzet irodalomjegyzéke:

- Bali János (2013): *Bevezetés az avantgárdba* EMB, Budapest. Z.14365.
- Cabedo-Mas, A. és Díaz-Gómez, M. (2013): Positive musical experiences in education: music as a social praxis. *Music Education Research*, **15**. 4. 455-470.
- Cornick, M. (1999): *Piano Jazz I*. Universal Edition, Wien. UE 17391.
- Cziffra György (1983): *Ágyúk és virágok*. Zeneműkiadó, Budapest.
- Czövek Erna (1963): Korszerű zongoraiskola tervezete I. *Parlando*, 3. 7.-10.
- Czövek Erna (1963): Korszerű zongoraiskola tervezete II. *Parlando*, 4. 9-12.
- Duffek Mihály (2015): *Zongora szakmódszertan személyes hangolásban...* Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen.
- Gát József (1964): *Zongoramethodika*. Zeneműkiadó, Budapest.
- Gonda János (1996): *A rögtönzés világa I. kötet*. Editio Musica, Budapest. Z. 14 111.
- Dr. Gyarmati Éva (2011): *A tehetség fogalma, összetevői, típusai és azonosítása*. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest.
- Hargreaves, D. J., Marshall, N. A. és North, A. C. (2003): Music education in the twentyfirst century: a psychological perspective. *British Journal of Music Education*, **20**. 2. 147-163.
- Kratus, J. (1991): Growing with Improvisation. *Music Educators Journal*, **78**. 4. 36-40.
- Kratus, J. (1990): Structuring the Music Curriculum for Creativ Learning. *Music Educators Journal*, **76**. 9. 33-37.
- Major, A. (2008): Appraising composing in secondary-school music lessons. *Music Education Research*, **10**. 2. 307-319.

- Márkus Tibor (2001): Összefoglaló az “Improvizáció” kurzusairól. *Parlando*, 1-2. 7-11.
- Nagy Sándor (1977, szerk.) *Pedagógiai lexikon*. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Nemzetközi Jazz Tábor zenepedagógiai műhelye (1986): Improvizáció – Tatabányai Jazz Tábor. *Parlando*, 10-11. 41.
- Québec Education Program (2017) *Secondary Cycle Two Arts/Music*
http://www1.education.gouv.qc.ca/sections/programmeFormation/secondaire2/medias/en/8e_QEP_Musique.pdf 2017.05.26.
- Philipp, G. (1984): *Klavier-Klavierspiel Improvisation*. VEB Deutscher Verlag für Musik, Leipzig.
- Pukánszky Béla (1978): Metodikai áttekintés az utóbbi száz év kiemelkedő gordonkaskoláiról. *Parlando*, 9. 6-10.
- Szabolcsi Bence és Tóth Aladár (1965): *Zenei lexikon III. (O–Z)*. Zeneműkiadó, Budapest.
- Szávai Magda (1976): Előszó helyett - Zeneiskoláink történetének vázlatja. In: Veszprémi Lili: *Zongoraoktatásunk története*. Zeneműkiadó, Budapest.
- Taylor, I. A. (1960): The nature of the creative process. In: dr. Gyarmathy Éva (2011): *A tehetség fogalma, összetevői, típusai és azonosítása*. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest.
- Tusa Erzsébet (1989): *Megtervezett véletlenek* Kiadó: Tusa Erzsébet, az INTART Társaság Mikrokozmosz Stúdiójának gondozásában, Budapest.
- Veszprémi Lili (1976): *Zongoraoktatásunk története*. Zeneműkiadó, Budapest.
- Vikárius László (2015): 'Valse mely inkább mazurka': A Bartók–Reschovsky Zongoraiskola zeneakadémiai bírálata”. In: Dobszay Ágnes, Domokos Zsuzsanna, Péteri Lóránt és Vikárius László (szerk.): *Szekvenciáktól szimfóniákig: Tanulmányok Liszt, Bartók és Ligeti 140 éves Zeneakadémiája tiszteletére*, Rózsavölgyi Kiadó, Budapest. 165–184.
- Zakárné Horváth Ida (2003): *Készségek, képességek, kompetenciák fejlesztése*. MODINFO Kft., Budapest.
- Zongoratanterv (2011) *Magyar Közlöny*. Lap és Könyvkiadó, Budapest 2011/8. 1168-71.

A jelölt témával kapcsolatos publikációi, előadásai

- Hunyadi Zsuzsanna (2017): Új irányzatok a zenei nevelésben - rögtönzés, komponálás, közösségi zenei alkotás. In: *Új Pedagógiai Szemle*, **2017/7-8.** 70-84.
- Hunyadi Zsuzsanna (2017): A Survey and Comparative Analysis of Selected Piano Method Books. (ford. dr. Deborah Papp-Kiszely) In: *Studia Musica Babes-Bolyai*, Cluj. megjelenés alatt.
- Hunyadi Zsuzsanna (2017): *A zeneértés alapjai – Zongoraiskola III. kötet*. Aposztróf Kiadó, Budapest. megjelenés alatt.
- Hunyadi Zsuzsanna (2017): Zongoraiskolák összehasonlító elemzése a készségek, képességek fejlesztésének szempontjából. In.: *Zenepedagógiai konferencia a*

felsőfokú tanárképzés 50 éves évfordulója alkalmából. absztraktkötet, Debreceni Egyetem Kiadó, Debrecen. 47.

- Hunyadi Zsuzsanna (2017): Zenei értékelés kompetenciája a zeneiskolai oktatásban egy felmérés tükrében. In. *Sokszínű Zenepedagógia*. Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen. megjelenés alatt
- Hunyadi Zsuzsanna (2015): Új tanulásfelfogás, új tudásfogalom a közismereti oktatásban – milyen tanulságokkal járhatnak ezek a zenei oktatás számára? In.: *Parlando*, 2015/4. http://www.parlando.hu/2015/2015-4/HunyadiZsuzsanna-cikk_magyarul.htm 2017. november 28.
- Hunyadi Zsuzsanna (2015): New learning concept, new notion of knowledge in the public education – what results and morals do they present for music education? In: *Parlando*, 2015/4. http://www.parlando.hu/2015/2015-4/HunyadiZsuzsanna-cikk_magyarul.htm 2017. november 28.
- Hunyadi Zsuzsanna (2015): New concepts in music education. In.: *7th International Conference for Theory and Practice in Education: Methodology*, szerk. Karlovitz János Tibor Abstracts. 43.
- Hunyadi Zsuzsanna (2014): Kreativitás a zenetanításban. *Parlando*, 2014/3. <http://www.parlando.hu/2014/2014-3/2014-3-03-Hunyadi.htm> 2017. 05. 28.
- Hunyadi Zsuzsanna (2014): Kompetencia alapú oktatás a zenetanításban, a kreativitás előtérbe kerülése In: Koncz István, Szova Ilona (szerk.) *Hiteles(ebb) tudományos prezentációk PEME VIII. Ph.D. Konferenciakötet I.* 92-97.
- Hunyadi Zsuzsanna (2011): *A zeneértés alapjai - Zongoraiskola I. kötet*. Aposztróf Kiadó, Budapest.
- Hunyadi Zsuzsanna (2010): *A zeneértés alapjai - Zongoraiskola II. kötet*. Aposztróf Kiadó, Budapest.
- Hunyadi Zsuzsanna és dr. Osváth László (2009): *Zenepedagógiai Füzetek I.* Aposztróf Kiadó, Budapest.
- Hunyadi Zsuzsanna (2008): *A didergő király*. Rózsavölgyi és Társa, Budapest.

Előadások:

- Hunyadi Zsuzsanna (2017): Zongoraiskolák összehasonlító elemzése a készségek, képességek fejlesztésének szempontjából. előadás a „*Zenepedagógiai konferencia a felsőfokú tanárképzés 50 éves évfordulója alkalmából*”. Debreceni Egyetem Zeneművészeti Kara, 2017.04. 07.
- Hunyadi Zsuzsanna (2015): New concepts in music education. angol nyelvű előadás „*7th International Conference for Theory and Practice in Education: Methodology.*” 25-27 June 2015, Budapest, Hungary.
- Hunyadi Zsuzsanna (2014): Kompetencia alapú oktatás a zenetanításban, a kreativitás előtérbe kerülése. előadás a *Kompetenciaközpontú oktatás: tapasztalatok, problémák, megoldások* a Tanárok Európai Egyesülete Konferenciáján, Veszprém, 2014. 06. 27.